

نمایه آثار ملا فیض محمد کاتب هزاره و آثاری درباره او

علی پیام

آثار مکتوب ملا فیض محمد کاتب هزاره:

الف. از روانشاد ملا فیض محمد کاتب هزاره ده عنوان کتاب به عنوان آثار مکتوب از وی باقی مانده‌اند که عبارتند از ۱. سراج التواریخ، ۴ جلد، ۲. تحفة الحیب ۳ جلد، ۳. تذکر الاقلاب، ۴. تاریخ حکمای متقدمین، ۵. مقالات متفرقه، ۶. وقایع افغانستان، ۷. فیضی از فیوضات، ۸. امان الانشاء، ۹. فقرات الشرعیه، ۱۰. نژادنامه افغان.^۲

آثار دیگران به خط و تحریر ملا فیض محمد کاتب هزاره:

شادروان ملا فیض محمد کاتب علاوه بر این که آثار تاریخی از خود به یادگار گذاشته است، وی آثار تاریخی دیگر تاریخ‌نگاران را به خط خود کتابت کرده است که عبارتند از ۱. امان التواریخ، ۲. پادشاه‌نامه شاه جهان، ۳. در بیان فیوضات ضرب‌دار، ۴. دستورالعمل آگهی، ۵. دیوان شهاب ترشیزی. البته تا جایی که پژوهشگران گفته‌اند کتاب تاریخ عصر امانیه اثر وی فعلاً در دسترس نیست. هم‌چنین یادداشت‌ها و مقالات (چاپ‌شده و چاپ نشده).

منابع مورد استفاده ملا فیض محمد کاتب هزاره:

شادروان ملا فیض محمد کاتب هزاره در آثار تاریخی خود از منابع^۳ مختلف سود برده است که پژوهشگران به این منابع اشاره کرده‌اند: ۱. آتشکده آذر، تألیف لطف‌علی بیگ آذر، ۲. اتحاف الفرقة برقع الخرقه، تألیف حافظ سیوطی به عربی، ۲. اساس القضاة، تألیف مولوی احمد جان، ۳. اسناد دارالانشاء (معاهدات فرامین، مکاتیب و غیره)، ۴. پندنامه دنیا و دین، تألیف امیر عبدالرحمن خان، ۵. تاج التواریخ، تألیف امیر عبدالرحمن و منشی سلطان محمد، ۶. تاریخ احمدی، ۷. تاریخ سرجان ملک، ۸. تاریخ سلطانی، ۹. جام جم، تألیف فرهاد میرزا، ۱۰. جهانگشای نادری، تألیف میرزا مهدی خان استرآبادی، ۱۱. چشم‌دیدها و یادداشت‌های شخصی مؤلف، ۱۲. حیات افغانی، تألیف دپتی حیات خان به اردو؛ ۱۳. خاطرات رجال برجسته و معمر عصر، ۱۴. خزانه عامره، ۱۵. رساله تاریخ مغول و جغرافیای هزاره‌جات (احتمالاً مختصر المنقول اثر محمد افضل ارزگانی)، ۱۶. رساله عربیه سید جمال‌الدین افغانستانی، ۱۷. رساله علی قلی میرزا اعتضاد السلطنه، ۱۸. رساله محاربه کابل و قندهار روزنامه اعلی حضرت شاه شجاع‌الملک، ۱۹. ردالمختار، ۲۰. روضة الصفا ناصری، ۲۱. سیر المتأخرین، ۲۲. کتاب قانون حکومتی (کتابچه حکومتی، رساله قانون حکومتی)، ۲۳. محفوظات و خاطرات امیر حبیب‌الله خان، ۲۴. مخزن افغانی، ۲۵. مرآة العقول، تألیف امیر عبدالرحمن خان، ۲۶. مرآة الوضیه، تألیف کرنیل یوسفانندیک امریکایی، ۲۷. مکتوبات میا فقیرالله شکارپوری نقشبندی (مکتوب هفتاد و چهارم)، ۲۸. منظومه حمید کشمیری، ۲۹. مواهب الادیبه، تألیف شیخ شهاب‌الدین احمد، ۳۰. ناسخ التواریخ، ۳۱. نوشته‌های لوایح قبور.

آثار مکتوب دیگران درباره ملا فیض محمد کاتب هزاره:

مسلم این است که گردآوری نمایه تمامی آثاری که درباره ملا فیض محمد

کاتب هزاره در منابع مختلف اعم از کتاب، مطبوعات چاپی آمده‌اند امر دشوار و شاید هم متناسب با شرایط افغانستان غیر ممکن است، با این حال، نگارنده تلاش کرده است تا حدالمقدور تا جایی که ممکن بود جهت سهولت دسترسی به منابعی که درباره ملا فیض محمد کاتب هزاره نوشته شده‌اند در این جا به رشته تحریر درآورد.

الف. بخشی از مقالات درباره کاتب هزاره در کتابی به نام «سمنار بین‌المللی یک صد و سی و مین سال تولد فیض محمد کاتب هزاره» به کوشش پوهاند داکتر جلال‌الدین صدیقی، پوهنچی تاریخ و فلسفه پوهنتون کابل، در سال ۱۳۶۷ خورشیدی چاپ و منتشر شده است^۴، فقط عناوین مقالات را در این جا شریک می‌سازم:

۱. «گزارش کار سمنار بین‌المللی یک صد و سی و مین سال تولد فیض محمد کاتب هزاره» پوهاند داکتر جلال‌الدین صدیقی به مناسبت یک صد و سی و مین سالزاد فیض محمد هزاره.
۲. «آغاز سخن»، از کانید آکادمیسین شاه علی اکبر شهرستانی، به مناسبت سمنار بین‌المللی به مناسبت یک صد و سی و مین سالزاد فیض محمد هزاره.
۳. «گزارش کار کمیسیون تدویر سمنار بین‌المللی بزرگداشت یک صد و سی و مین سالزاد فیض محمد کاتب هزاره مورخ دقیق النظر نستوه و شهیر کشور»، پوهاند داکتر جلال‌الدین صدیقی.
۴. «گزارش کار سمنار بین‌المللی یک صد و سی و مین سال تولد فیض محمد کاتب هزاره»، پوهاند داکتر جلال‌الدین صدیقی.
۵. «گزارش علمی سمنار بین‌المللی یک صد و سی و مین سالزاد فیض محمد کاتب هزاره»، پوهاند از داکتر جلال‌الدین صدیقی.
۶. «دست‌آوردهای سمنار بین‌المللی یک صد و سی و مین سالزاد ملا فیض محمد کاتب هزاره»، پوهاند دکتر جلال‌الدین صدیقی و عبدالله کشتمند.
۷. «پیام افتتاحیه محترم عبدالحمید محتاط در سمنار بین‌المللی یک صد و سی و مین سالزاد فیض محمد کاتب هزاره».
۸. «پیام وزارت امور ملیت‌ها به مناسبت تجلیل و گرمی داشت از یک صد سی و مین سالگرد تولد ملا فیض محمد کاتب هزاره».
۹. «پیام آکادمی علوم جمهوری افغانستان به مناسبت تجلیل مقام علمی فیض محمد کاتب مورخ شهیر افغانستان».
۱۰. «پیام شورای مرکزی ملیت هزاره به مناسبت یک صد و سی و مین سال تولد فیض محمد کاتب»، محمدعوض نبی‌زاده «کارگر».
۱۱. «پیام کمیته دولتی کلتورج.ا».
۱۲. «پیام انجمن نویسندگان افغانستان به مناسبت برگزاری سمنار بین‌المللی یک صد و سی و مین سال تولد میرزا فیض محمد کاتب»، شورای مرکز انجمن نویسندگان افغانستان.
۱۳. «بیانیه پروفیسور مریم هارونوا»، مترجم: نبی پور.
۱۴. «کاربرد لغات و مصطلحات ترکی و مغولی در سراج التواریخ»، از کانید آکادمیسین پوهاند شاه علی اکبر شهرستانی.
۱۵. «سراج التواریخ»، پروفیسور میرحسین عابدی، پوهنتون دهلی.

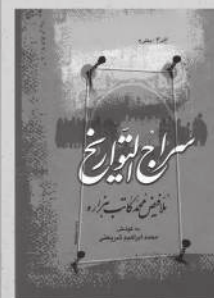
۴. این کتاب توسط بنیاد اندیشه و انتشارات امیری در سال ۱۳۹۵ بازنشر شده است.

۱. ملا فیض محمد کاتب هزاره (تولد: ۱۸۸۱ م. در غزنی و وفات: ۱۹۳۱/۳/۳ م. در کابل) ۲. به گفته پژوهشگران این کتاب فعلاً در دسترس نیست.

3. resources

۱۰. «تاریخ‌شناس خوش‌نویس».
۱۱. «درخشش هنر خطاطی فیض‌محمد کاتب، مایل هروی».
- ج. مجلات و مطبوعات:
۱. «تحفة الحبيب»، مجله کتاب، سال اول، شماره اول، ۱۳۵۷.
۲. «تحفة الحبيب، عبدالحی حبیبی» از مجله آریانا، شماره پنجم، سال ششم.
۳. «سراج‌التواریخ، مجلهٔ ادب، شماره ۴، سال ۲۴، ۱۳۵۵، حسین نائل».
- د. مجلهٔ فرهنگی اجتماعی «اورال»، مؤسسه فرهنگی اورال، کابل، دشت برچی، جاده شهید مزاری، ایستگاه تانک تیل، کوچه مسجد جامع‌النبی، کتابخانه عامه شهید مزاری، بی‌تا:
۱. چشم‌تیز بین در تاریکی، سینا شهرزاد.
۲. مرکز فرهنگی کاتب برای همه است (متن بیانیه حاجی عنایت علی‌زاده رئیس مرکز فرهنگی فیض‌محمد کاتب در مراسم افتتاحیه).
۳. کاتب پل مستحکم ارتباطی، امیر همایون صادقی.
۴. سراج‌التواریخ تذکره مردم افغانستان، (متن سخنرانی عزیزالله شفق در مراسم افتتاحیه مرکز فرهنگی کاتب).
۵. بیهقی: کاتب قرن ۱۰ میلادی، دکتر طاهر شاران.
۶. آثار کاتب: مرجعی برای تمام تاریخ‌نگاران کشور است، سخنرانی دکتر همت‌فاریابی بنیان‌گذار فدراسیون فرهنگی ترکان در اروپا.
۷. نوری در ظلمت (زندگی‌نامه علامه فیض‌محمد کاتب هزاره)، از فرشته نجات.
۸. رنج بی‌پایان کاتب هزاره، اوستا ارغون شاهی.
۹. کاتب بهانه‌ای برای دیدار، کنشکا غرجی.
- ه. هفته‌نامه «جادهٔ ابریشم» سال اول، شماره ۳۲، ۲۲ دلو ۱۳۹۵ / ۱۱ فروری ۲۰۱۷، کابل:
۱. یادداشتی در باب تذکرهٔ انقلاب، حسن رضا خاوری.
۲. از هشتاد و ششمین سالگرد کاتب هزاره در ارگ گرامی داشته شد، جعفر رحیمی.
۳. رئیس‌جمهور: کاتب به حق پدر تاریخ‌نگاری معاصر افغانستان است، محمد احمدی.
- و. آثار نشر شده در منابع الکترونیکی:
۱. «در بارهٔ ملا فیض‌محمد کاتب هزاره»، ویکی‌پدیا، بی‌تا.
۲. «زندگی‌نامه و آثار فیض‌محمد کاتب»، وبسایت شبکهٔ افغانستان قلب آسیا، بی‌تا.
۳. «تهمت به ملا فیض‌محمد کاتب هزاره به معنای تهمت به مورخین و فرهنگیان مستقل ملی و بین‌المللی»، غلام‌سخی ارزگانی: وبسایت آریایی، تاریخ‌نشر: ۱۳۸۶ خورشیدی / ۲۰۰۷ میلادی، آلمان.
۴. «معرفی رجال عمده افغانی در مشروطیت اول و دوم به مناسبت استقلال افغانستان فیض‌محمد کاتب هزاره»، رحیم آریا، تاریخ‌نشر: ۲۰۰۸ م.
۱۶. «مآخذ سراج‌التواریخ»، کاندید آکادمیسین پوهاند میرحسین شاه.
۱۷. «نکته‌هایی دربارهٔ نهضت مشروطیت در افغانستان»، آکادمیسین دکتر عبدالاحد جاوید.
۱۸. «ارزش اسناد آرشیفی فیض‌محمد کاتب در تدوین تاریخ نوین افغانستان»، پوهاند دکتر جلال‌الدین صدیقی.
۱۹. «اسناد آرشیفی کاتب بازتابگر برش‌هایی از شخصیت او»، حسین فرمند.
۲۰. «وضع اجتماعی و سیاسی عصر کاتب»، محقق عبدالله مهربان.
۲۱. «تذکرهٔ انقلاب فیض‌محمد کاتب هزاره»، الکساندر اشکراندو.
۲۲. «بازتاب وضع سیاسی اوزبیک‌ها در برگ‌های سراج‌التواریخ (۱۷۴۷-۱۸۱۷ م.)»، حلیم یارقین.
۲۳. «فیض‌محمد کاتب بیهقی دیگر در تاریخ»، نیلاب رحیمی.
۲۴. «وضعیت اجتماعی عصر کاتب طبقات و اقشار جامعه عصر کاتب»، محمدیونس طغیان.
۲۵. «پیرامون لفظ کاتب»، محمدرضا مایل هروی.
۲۶. «ارزیابی برخی از رخدادهای نسخه تذکرهٔ انقلاب فیض‌محمد کاتب مورخ نستوه»، عزیز آسوده.
۲۷. «سیمای نائب امین‌الله خان لوگری در سراج‌التواریخ»، شاه محمود محمود.
۲۸. «نگاهی به زندگی ملیت هزاره در افغانستان و یادکردی از فیض‌محمد کاتب هزاره»، زهره یاقوت.
۲۹. «به یاد ملا فیض‌محمد کاتب هزاره، ستارهٔ غرjestان، سید علی‌شاه روستایار».
۳۰. «چهره پر تلاش»، محمدناصر نصیب.
۳۱. «امتنانیه»، علی‌بابا شاهو.
۳۲. «ارزیابی و ختم سمینار ملا فیض‌محمد کاتب هزاره».
- ب. بخشی از مقالات دربارهٔ ملا فیض‌محمد کاتب هزاره در کتاب، «یادنامهٔ کاتب»، مجموعه مقالات به کوشش حسین نایل چاپ شده است که عنوان مقالات را در این جا با هم مرور می‌کنیم:
۱. «چهل سال خدمت در جبههٔ فرهنگ و نگارش»، از سلیمان لایق.
۲. «پیام اتحادیهٔ نویسندگان ج.د.ا به مناسبت یک‌صد و بیست و پنجمین سالگرد تولد فیض‌محمد کاتب».
۳. «خلاصهٔ گزارش محفل یادبود کاتب».
۴. «سایه‌روشنایی از زندگی فیض‌محمد کاتب»، از حسین نایل.
۵. «پژوهشی در بازنمایی و بازشناسی آثار کاتب»، از حسین نائل.
۶. «شبههٔ پرداخت سراج‌التواریخ».
۷. «اسلوب سراج‌التواریخ، شاه‌علی اکبر شهرستانی».
۸. «نظری به نسخهٔ خطی کتاب «تذکرهٔ انقلاب»، نیلاب رحیمی».
۹. «بازتاب تاریخ‌نگاری تحلیلی در کتاب فیضی از فیوضات کاتب»، از دکتر جلال‌الدین.

۱. این کتاب توسط انتشارات بنیاد اندیشه و انتشارات امیری در سال ۱۳۹۵ در کابل بازنشر شده است.

۵. «هشتادمین سالگرد درگذشت کاتب؛ بیهقی روزگار»، بصیر احمد حسین زاده، تاریخ نشر: چهارشنبه ۰۵ ژانویه ۲۰۱۱ - ۱۵ دی ۱۳۸۹.
۶. «سراج التواریخ: اثر فیض محمد کاتب هزاره پدر تاریخ معاصر افغانستان»، شبکه سراسری مردم هزاره، بی تا.
۷. «زندگی نامه و آثار فیض محمد کاتب»، اسدالله مرادی، تاریخ نشر: چهارشنبه ۸ مرداد ۱۳۹۳.
۸. «فیض محمد کاتب هزاره»، هادی میران، تاریخ نشر: ۱۹ میزان سال ۱۳۸۵.
۹. «زندگی نامه شهید فیض محمد کاتب هزاره»، محمدرضا ضیایی، تاریخ نشر: سه شنبه بیست و نهم اردیبهشت ۱۳۸۸.
۱۰. «یادی از فیض محمد کاتب تاریخ نگار شهیر افغانستان»، تاریخ نشر: ۱۶/۱۰/۹۳.
۱۱. «یادی از کاتب، پدر تاریخ معاصر افغانستان»، جعفر رضایی.
۱۲. «تذکره انقلاب، اثر فیض محمد کاتب هزاره به زودی منتشر می گردد»، محسن واسع، صدای گوناگون جهان، تاریخ نشر: یکشنبه ۹ ژوئن ۲۰۱۳ م.
۱۳. «فیض محمد کاتب هزاره و اثرگذاری اندیشه های او در تئور اذهان مردم»، داکتر حبیب پنجشیری، تاریخ نشر: ۲۱/۱۱/۱۳۹۵.
۱۴. «جایگاه والا و ارزشمند فیض محمد کاتب هزاره در بازتاب رویدادهای سیاسی و تاریخ نگاری کشور»، احسان واعظی.
۱۵. «آشنایی با سراج التواریخ اثر گران بهای ملا فیض محمد کاتب هزاره، مجتبی رضوانی، تاریخ نشر: دلو ۱۷، ۱۳۹۳.
۱۶. «گرامی داشت از علامه فیض محمد کاتب هزاره در ارگ ریاست جمهوری» تاریخ نشر: ۲۲ دلو ۱۳۹۵.
۱۷. «معلم جاویدان و ماندگار تاریخ افغانستان مرحوم ملا فیض محمد کاتب هزاره»، وبسایت آزمون ملی، تاریخ نشر: ۲۷/۷/۱۳۹۱.
۱۸. «یادی از پدر تاریخ افغانستان علامه فیض محمد کاتب هزاره»، حسین صالحی مالستانی، تاریخ نشر: چهارشنبه ۲۲ جوزا ۱۳۹۲.
۱۹. «در مراسم تجلیل از هشتادمین سال وفات فیض محمد کاتب هزاره؛ کاتب گرامی ترین چهره تاریخ نگار است»، کابل ناتنه.
۲۰. «فیض محمد کاتب هزاره»، ویکی فقه، دانشنامه حوزوی، بی تا.
۲۱. «ابعاد پیدا و پنهان تجلیل از علامه فیض محمد کاتب هزاره»، محمد قاسم عرفانی، تاریخ نشر: ۲۸ دلو ۱۳۹۵.
۲۲. «میراث مکتوب ملا فیض محمد کاتب هزاره»، وبسایت افق نوین، تاریخ نشر: ۲۲ حوت ۱۳۹۴.
۲۳. «تازه ها: زوال طالبان و ظهور زنان در حوزه عمومی، مصاحبه و گزارش تلاش برای گردآوری آثار کاتب هزاره بیهقی ثانی، وحید نیک آیین، تاریخ نشر: سه شنبه ۰۶ ثور ۱۳۹۰.
۲۴. «ویژگی های علامه فیض محمد کاتب هزاره و آثار او»، تاریخ نشر: یکشنبه ۱ حوت ۱۳۹۵، توسلی غرjestانی.
۲۵. «درباره ملا فیض محمد کاتب هزاره»، تاریخ نشر: ۲۳ سپتامبر

- ۲۰۰۶، یکشنبه ۱۹/۱۲/۱۳۸۶، بصیر.
۲۶. «ملا فیض محمد کاتب هزاره»، تاریخ نشر: دوشنبه ۲۸ عقرب ۱۳۸۶، وبسایت پیام آفتاب.
۲۷. «شخصیت، اندیشه و آثار علامه فیض محمد کاتب هزاره»، گل محمدرحیمی، تاریخ نشر: ۵/۹/۱۳۸۷، مجتمع آموزش عالی فقه، جامعه المصطفی العالمیه، پایان نامه.
۲۸. «آشنایی با سراج التواریخ، اثر گران بهای ملا فیض محمد کاتب هزاره»، انجمن فرهنگی یاسین، تاریخ نشر: ۲۳/۸/۱۳۹۳.
۲۹. «ملا فیض محمد کاتب هزاره»، محمود موحدان، دوشنبه ۱۹ اردیبهشت ۱۳۹۰.
۳۰. «فیض محمد کاتب مورخ افغانستانی که شهره آفاق شد»، وبسایت آخرین خبر، تاریخ نشر: ۲۰/۴/۱۳۹۴.
۳۱. «فیض محمد کاتب هزاره پدر تاریخ افغانستان»، مصطفی سعیدی، وبلاگ تخصصی قوم هزاره، پنجشنبه ۲۰ فروردین ۱۳۹۴.
۳۲. «فیض محمد کاتب تاریخ نگار خردگر»، علی امیری، وبسایت: فارسی بی بی سی، تاریخ نشر: پنجشنبه ۱۳ ژانویه ۲۰۱۱، ۲۳ دی ۱۳۸۹.
۳۳. «فیض محمد کاتب هزاره»، وبلاگ بشنو از نی، تاریخ نشر: سه شنبه ۱۲ آذر ۱۳۹۲.
۳۴. «هویت تاریخی و اتیکتی جامعه هزاره در درازنای تاریخ»، محمد عوض نبی زاده، تاریخ نشر: جون ۲۰۰۸ میلادی.
۳۵. «بیانیه فدراسیون فرهنگی غرjestان به مناسبت هشتادمین سالگرد وفات فیض محمد کاتب هزاره پدر تاریخ معاصر افغانستان، وبسایت: افغانستان تورکیک پرس، شورای رهبری فدراسیون فرهنگی غرjestان در اروپا، تاریخ نشر: ۱۲ جنوری ۲۰۱۱ م.
۳۶. «ملا فیض محمد کاتب هزاره»، حاجی شاولی، تاریخ نشر: پنجشنبه یازدهم اسفند ۱۳۹۰.
۳۷. «هراس حاکمان افغانستان از چاپ آثار علامه کاتب هزاره»، دانش، تاریخ نشر: چهارشنبه ۲۲ دی ۱۳۸۹ وبسایت عدالت کجاست.
۳۸. «ملا فیض محمد کاتب هزاره»، تاریخ نشر: ۲/۱۱/۱۳۸۸ دانشنامه آریانا.
۳۹. «فیض محمد کاتب مرجع بزرگ مورخین افغانستان»، شاه علی اکبر شهرستانی، وبسایت تاریخ و ادبیات، به کوشش: عبدالغنی نیک سیر، بی تا.
۴۰. «فیض محمد کاتب هزاره و نهضت مشروطیت» علی امیری، وبسایت جمهوری سکوت، تاریخ نشر: شنبه ۱۲ قوس ۱۳۹۰.
۴۱. «بارجاهای دیرینه بر ملا فیض محمد کاتب و فرآورده های قلمی او را برداریم»، نصیر مهرین، بی تا، وبسایت کابل ناتنه.

